

Fiscaliteit als middel voor sociale cohesie

Statuut van de tekst

Er bestaat momenteel geen overleggroep die zich specifiek buigt over fiscaliteit. Nochtans hebben de mensen die op het terrein actief zijn tijdens de 11 door de Koning Boudewijnstichting georganiseerde provinciale ontmoetingen (10 provincies en Brussel) en tijdens de werkzaamheden van de overleggroepen van het Steunpunt verschillende signalen gegeven.

Fiscaliteit is tot nog toe buiten beeld gebleven als instrument in de strijd tegen armoede. Zij speelt nochtans een bepalende rol in de herverdeling van rijkdom en biedt een aantal interessante mogelijkheden. In het Steunpunt wordt nog geen specifiek overleg gewijd aan fiscaliteit, maar uit vele signalen blijkt dat het onderwerp van groot belang is. Daarom worden er in dit stadium alvast een aantal krijtlijnen geschetst en bepaalde vragen ter bespreking opgeworpen. Die moeten later beslist nog verder worden uitgediept.

De opeenvolgende fiscale hervormingen, waarbij een daling van de belastingdruk werd aangekondigd, worden vaak positief onthaald. Iedereen vindt, al dan niet terecht, 'dat hij te veel belastingen betaalt'. In een context waar de lage inkomens, die hun koopkracht zien afkalven, steeds in aantal neigen toe te nemen, worden dergelijke maatregelen gunstig verwelkomd (zie oriëntatie Inkomen (II)).

Maar fiscaliteit is een ingewikkelde materie, en om te kunnen oordelen over het rechtvaardig karakter ervan moet rekening worden gehouden met veel diverse analyses: wie wordt belast, op wat en met welke voet? Worden sommige personen, sommige sectoren te veel belast, andere te weinig?

De fiscale keuzes bepalen de aard van de maatschappij waarin we willen leven. Fiscaliteit is met name essentieel op twee vlakken:

1. Zij zorgt ervoor dat de openbare diensten voor iedereen toegankelijk blijven: openbaar vervoer, onderwijs, sociale huisvesting, kinderopvang, justitie, enz. Zo komt een algemeen beleid van belastingverlaging erop neer dat sommige behoeften niet langer collectief worden gedragen. Iedereen moet aan die behoeften voldoen op grond van zijn persoonlijke inkomsten, wat erop neerkomt dat de meest behoeftigen gestraft worden.
2. Zij heeft een rechtstreekse invloed op de toename of afname van ongelijkheid, met name door de manier waarop de belastingvoet zich verhoudt ten opzichte van de inkomsten en door de manier waarop de hoogste inkomens worden behandeld ten opzichte van de laagste inkomens.

Van de drie productiefactoren – arbeid, kapitaal en eigendom – wordt arbeid het meest belast.

RESOLUTIE 10: BELASTING OP ARBEID EN OP KAPITAAL OPNIEUW IN EVENWICHT BRENGEN

Hoewel er bijzondere aandacht zou worden besteed aan de lage lonen, met de bekommernis dat werken daadwerkelijk meer opbrengt dan inactiviteit, getuigen de opeenvolgende maatregelen echter veeleer van een bescheiden aanpak. Zo is sinds januari 2005 het 'belastingkrediet' vervangen door de 'werkbonus'. Binnen het stelsel van het belastingkrediet ontvingen de lage inkomens via fiscale weg een krediet van 45 euro. Om het uitgesteld effect van deze maatregel te bestrijden, is die vervangen door de werkbonus, waarbij de sociale bijdragen van iemand die minder dan 1670 euro bruto per maand verdient onmiddellijk worden verminderd. Dat komt dus neer op een stijging van het nettoloon. Het belastingkrediet is voor dit jaar echter met terugwerkende kracht afgeschaft, waardoor de betrokken werknemer zijn 45 euro verliest. De op die manier doorgevoerde besparing dient om de nieuwe maatregel te financieren, met name een vermindering van de persoonlijke bijdragen ten bedrage van 10 euro per maand. In de praktijk komt dit dus neer op een minderinkomst van 35 euro. Na verloop van tijd kan de werkbonus voordelig worden, maar er is nog niet vastgelegd hoe die verder gefinancierd zal worden.

De actoren wijzen op de bestaande wanverhouding tussen dit type constructie en de bedeesde aanpak van financiële inkomsten, die slechts in geringe mate geïnventariseerd en belast worden: behoud van het bankgeheim, geen belasting op grote vermogens, beurswinsten of vennootschapsaandelen, voortbestaan van anonieme effecten aan toonder⁴⁵, enz.

⁴⁵ Er is nochtans bepaald dat vanaf 31 december 2007 geen nieuwe uitgiften meer mogen worden gedaan. Tegen eind 2013 moet dit systeem, met omzetting van de oude effecten, verdwenen zijn. Een wet in die zin zou in de loop van de komende maanden moeten worden goedgekeurd.

Met de discussie over de financiering van de sociale zekerheid op de achtergrond is in deze context recentelijk de Algemene Sociale Bijdrage (ASB), een formule die alles behalve nieuw is, opnieuw ter sprake gekomen, zonder dat dit echter geleid heeft tot de beslissing om die daadwerkelijk in te voeren. De ASB zou van toepassing zijn op alle reële bruto-inkomsten – lonen, beroepsinkomsten van zelfstandigen, sociale uitkeringen, roerende inkomsten, spaargeld en beleggingen, huurinkomsten, winsten van bedrijven... – waarbij de andere voorheffingen worden afgeschaft. Volgens sommige actoren is de ASB absoluut noodzakelijk om de sociale zekerheid te financieren en om een einde te maken aan een onophoudelijk en oneindig debat: het is op termijn onhoudbaar om de sociale zekerheid bijna alleen te blijven financieren met bijdragen van werknemers en werkgevers. Al in 1996 hebben de Verenigingen Partners van het AVA een pleidooi in die zin gehouden⁴⁶.

RESOLUTIE 11: BELASTING OP ARBEID EN OP ONROERENDE EIGENDOM OPNIEUW IN EVENWICHT BRENGEN

De oriëntatie Wonen (X) beklemtoont dat de onroerende fiscaliteit herzien moet worden om op die manier de huurmarkt te reguleren.

Los daarvan is het verrassend vast te stellen hoe groot de kloof is tussen de belasting op huurinkomsten enerzijds en deze op inkomsten uit arbeid anderzijds. De reële huurinkomsten ontsnappen immers aan de belastingen, die enkel maar geheven worden op het kadastraal inkomen van 1975 (geïndexeerd vanaf 1990) waarbij geen rekening wordt gehouden met de indeling van het gebouw. De eigenaar geniet eveneens een forfaitaire belastingvrijstelling van 40% voor onderhouds- en renovatiewerken, zonder dat hij daarvoor evenwel de nodige bewijzen moet aandragen.

RESOLUTIE 12: VOORZIEN IN MECHANISMEN DIE DE BELASTINGAFTREK COMPENSEREN VOOR GEZINNEN DIE NIET BELASTINGPLICHTIG ZIJN

Het voordeel dat wordt toegekend onder de vorm van belastingaftrek bestaat op vele vlakken. Het komt echter niet de gezinnen ten goede die niet belastingplichtig zijn omdat hun inkomen te laag is.

In de oriëntatie Huisvesting (en meer in het bijzonder in de resolutie die betrekking heeft op de dubbele mythe van toegang tot eigendom) wordt stilgestaan bij het Mattheuseffect ten gevolge van steun voor eigendomsverwerving en renovatie, steun die grotendeels de vorm aanneemt van belastingaftrek. Terwijl alle lagen van de bevolking worden aangemoedigd om een eigen woning te verwerven, mag het duidelijk zijn dat de hulp nagenoeg tot nul wordt herleid indien het inkomen van de (kandidaat-)eigenaar nauwelijks of zelfs niet belastbaar is. Daar tegenover staat dat, hoe meer inkomsten een huishouden heeft, hoe meer investeringen er worden toegestaan, die niet alleen de levensstandaard verbeteren (energiebesparing, bijvoorbeeld) en de waarde van het patrimonium doen toenemen, maar ook recht geven op belastingaftrek.

Datzelfde Mattheuseffect merken we in gezinszaken. Een kind kost arme gezinnen relatief gezien meer dan rijke gezinnen. Denken we bijvoorbeeld maar aan de fiscale aftrekbaarheid van kinderopvang, die trouwens recentelijk is uitgebreid van kinderen van 0 tot 3 jaar tot de opvang van 3- tot 12-jarigen⁴⁷. Die maatregel komt de inkomsten van mensen met een bescheiden inkomen dus amper ten goede. Een eenoudergezin, waarvan de ouder opleiding volgt of een laag betaalde baan heeft, bijvoorbeeld, heeft deze voordelen niet, terwijl het net die ouder is die ze het meest nodig heeft. Uitgaande van het algemeen belang en van een gelijkkansenopectiek vinden sommigen dat het globale aanbod moet worden uitgebreid en dat de kwaliteit van de opvang moet worden verbeterd in plaats van belastingvermindering na te streven. Vrijwillig afstand doen van belastinginkomsten bevoordeelt vooral de meest gegoede categorieën (zie oriëntatie Gezin (V), resolutie 24).

RESOLUTIE 13: VOORRANG GEVEN AAN RECHTSTREEKSE FISCALITEIT IN PLAATS VAN AAN ONRECHTSTREEKSE FISCALITEIT

De onrechtstreekse fiscaliteit (BTW, accijnzen) leidt tot sociale ongelijkheid omdat die alle inkomenscategorieën zonder enig onderscheid en op dezelfde manier treft.

⁴⁶ In: Belgisch Tijdschrift voor Sociale Zekerheid nr. 3, *Bijdrage van de Verenigingen Partners van het Algemeen Verslag over de Armoede met betrekking tot de modernisering van de sociale zekerheid*, september 1996, p. 501-519.

⁴⁷ De aftrekbaarheid heeft betrekking op opvang die tijdens de schoolvakanties georganiseerd wordt door kleuter- en lagere scholen en de erkende, gesubsidieerde en gecontroleerde instellingen (ONE, Kind en Gezin, Duitstalige Gemeenschap). Jeugdkampen en speelpleinwerking vallen ook onder deze reglementering.

Er wordt gepleit voor een daling van de onrechtstreekse fiscaliteit op producten die behoren tot de primaire levensbehoeften en waaraan arme gezinnen een groot deel van hun middelen besteden. Die eis komt duidelijk tot uitdrukking voor, bijvoorbeeld, de BTW op energie (zie oriëntatie Wonen (X)). Sommige verenigingen brengen in herinnering dat het BTW-tarief voor uitgaven in restaurants ook is verlaagd. Sommigen opperen daar bezwaren tegen door naar voren te schuiven dat de Staat op die manier alternatieve inkomsten voor de sociale zekerheid derft; daarop repliceren de actoren dat er andere financieringsbronnen moeten en kunnen gezocht worden (zie voorgaande pistes).

Deze oriëntatie is vertaald uit het Frans.